

УДК 343.2
DOI

О. Л. Іванова

*аспірант кафедри права та публічного адміністрування
Маріупольського державного університету
orcid.org/0000-0003-3551-1778*

ПРОБЛЕМАТИКА СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Проблема сексуального насильства над неповнолітніми є натеper дуже актуальною в усьому світі. Тому поширення сексуального насильства щодо неповнолітніх може мати зв'язок стосовно загального зростання кількості випадків насильства в суспільстві. Таке зростання може призвести до скоєння жорстокішого злочину, що може мати складніші наслідки, які можуть бути спрямовані зі сторони жертви злочину на скоєння суїцидів або нещасних випадків і закінчитися летальним результатом. Проблема сексуального насильства щодо неповнолітніх є занадто важкою та складною. Тому наше суспільство намагається про це не думати, але проблема існує, і нам від неї нікуди не дітися. Через це не потрібно відгороджуватися та боятися проблеми, а потрібно вміти грамотно захистити дітей. Одним із пріоритетних напрямів соціальної політики України є боротьба проти злочинів, які спрямовані на захист життя, здоров'я, волі й гідності особистості. Натеper українське суспільство почало усвідомлювати, наскільки страшним явищем є фактор насильства над неповнолітніми та які форми й прояви воно має, як може травмувати психічний стан дитини. Тому в деяких випадках, якщо дитина є учасником злочину, вона переживає тривогу, страх, почуття вини й сорому та, як правило, не розуміє, чому вона повинна відповідати на незручні питання стосовно злочину, який із нею відбувся. Неповнолітні дуже часто соромляться або просто бояться розповісти щодо скоєного з ними злочину, тому основною причиною не звертатися до правоохоронних органів є залякування або сором, страх і зневіра в можливостях захисту. Таку проблему потрібно розв'язувати відповідними умовами, які будуть спрямовані на отримання достовірної інформації щодо скоєного злочину з неповнолітніми.

Ключові слова: статеві злочини, неповнолітні, захист, злочин, жертва насильства, насильство.

Ivanova O. L. PROBLEMS OF SEXUAL VIOLENCE AGAINST MINORS IN UKRAINE

The problem of sexual violence against minors is very relevant today around the world. Therefore, the spread of sexual violence against minors may be related to the overall increase in the number of cases of violence in society. This increase can lead to more serious crimes that can have more complex consequences that can be directed by the victim of a crime to commit suicide or accidents that can be fatal. The problem of sexual violence against minors is too difficult and complex. Therefore, our society tries not to think about it, but this problem exists and we have nowhere to hide from it. Therefore it is not necessary to fence off and be afraid of this problem, and it is necessary to be able to protect children competently. One of the priorities of social policy of Ukraine is the fight against crimes aimed at protecting life, health, freedom and dignity of the individual. Today, Ukrainian society has begun to realize how terrible a factor is violence against minors and what forms and manifestations it carries and how it can traumatize the mental state of the child. Therefore, in some cases, if a child becomes a party to a crime, he or she may experience anxiety, fear, guilt, and shame, and usually do not understand why he or she should answer awkward questions about the crime that happened to him or her. Juveniles are very often ashamed or simply afraid to tell about the crime committed with them, so the main reason for not turning to law enforcement is intimidation or shame, fear and disbelief in the possibilities of protection. This problem needs to be solved by appropriate conditions that will be aimed at obtaining reliable information about the crime committed by minors.

Key words: sexual crimes, juveniles, protection, crime, victim of violence, violence.

Протиправне, насильницьке поведіння щодо дитини може становити важливу проблему, яка існувала завжди й існує нині. Тому, не зважаючи на статистичні показники зменшення насильства щодо дитини, потрібно створити сучасні умови, які будуть спрямовані на захист і безпеку дитини в суспільстві. Дитина – це майбутнє кожної держави, тому одним із показників соціальної зрілості суспільства є здорове ставлення до дитини.

Соціальна політика будь-якої правової держави повинна бути спрямована на створення гідних умов життя та розвитку не лише нинішнього, а й прийдешнього покоління. Демографічна криза, яка натеper існує в Україні, не є позитивним явищем для українського суспільства, тому органи публічної влади повинні сприяти розвитку й захисту гідних умов життя щодо виховання нового здорового сучасного покоління.

Питання запобігання сексуального насильства щодо неповнолітніх особливо гостро постає в Україні та є предметом вивчення багатьох науковців і практиків в області кримінального права, психології, педагогіки й криміналістики, таких як О.І. Безпалько, Т.В. Журавель, Н.Г. Максимова, Г.І. Федоришин, Л.П. Войтова, Т.М. Гончарова, Н.М. Ахтирська, О.М. Джужа, М.В. Ковалева, С.С. Косенко, Д.І. Москаль, І.Б. Бондурка, О.Р. Бугера, В.Р. Закірова, А.А. Ноур та інші.

Проблема сексуального насильства над неповнолітніми повинна стосуватися кожного громадянина суспільства. Тому проведення відповідної роботи в міжсекторальній і комунікаційній сфері спрямоване на розв'язання дуже важливих питань сексуального насильства щодо неповнолітніх.

Натеper існує низка обурень зі сторони суспільства стосовно скоєння найбільш

резонансних злочинів. Такі злочини стосуються посягань на статеву свободу й недоторканість неповнолітніх. Тому статеві злочинності являє собою сукупність факторів, які можуть бути спрямовані проти статевої свободи й недоторканості, ці злочини можуть вчинятися з будь-якими видами насильства з метою задоволення сексуальної потреби в будь-якій формі [1, с. 420].

У демократичному суспільстві кожна особа незалежно від віку має право на захист своїх прав і свобод, а саме психічно здорова особа має право самостійно обирати собі партнера для статевих зносин і не допускати будь-якого примусу у сфері статевого спілкування. Тому суспільство повинно створювати сучасні умови, які спрямовані на захист і безпеку, своїм громадянам.

Треба звернути увагу на те, що вчинення статевих злочинів або примус до скоєння таких злочинів і розповсюдження такої злочинності може ставити під загрозу одну з важливих сфер суспільних відносин, а саме сімейне життя, яке містить дозвіл на спільне проживання та продовження свого роду.

В Україні нинішня ситуація характеризується соціально-економічною та політичною нестабільністю та може зумовлювати зростання злочинності й насильства. Найбільшою проблемою натеper у суспільстві є зростання кількості насильницьких злочинів сексуального характеру щодо неповнолітніх. Тому держава повинна визначити першочергові завдання щодо захисту неповнолітніх від різних негативних проявів сучасного суспільства, тому що неповнолітні є найменш захищеними ланками суспільства. Соціально-правовий захист неповнолітніх може містити один із важливих показників розвитку сучасного суспільства, його цивілізованість і перспективність.

Статеві злочини щодо дитини можуть представляти одну з небезпечних форм антисоціальної поведінки. Останнім часом зросла кількість випадків сексуального насильства щодо неповнолітніх. Людство почало усвідомлювати, наскільки поширене сексуальне насильство й сексуальна експлуатація щодо дитини та яку травму це може становити для дитини. Тому деякі вчені визначають, що існують декілька особливостей вікового цензу щодо ризиків сексуального насильства. До них можна віднести такі: це діти від двох до шести років і підлітки до 14 років. Треба звернути увагу на те, що діти в ранньому віці більш піддаються сексуальному насильству. Останнім часом були зроблені спроби виявити масштаби сексуального насильства над неповнолітніми згідно зі статистичними даними в різних регіонах України. Було виявлено, що кожна п'ята дівчинка й кожний сьомий хлопчик відчували на себе небезпечні дотики сексуального характеру зі сторони дорослих, яким вони довіряли. А кожна третя дівчин-

ка шкільного віку пережила досвід сексуального домагання. Натеper за оцінкою експертів різні категорії дітей від 7–9 років до 12–13 років і старше частіше стають жертвами статевих злочинів [2, с. 106]. Сексуальне насильство нині є прихованою проблемою, тому що встановити точну кількість потерпілих надзвичайно складно. За даними Ради Європи, на початок 2021 року кожна сьома дитина страждає від різних форм сексуального насильства. За статистичними даними Національної поліції у 80–90% випадках злочинцем, який може скоювати статеві злочини щодо неповнолітнього, є близький знайомий або родич. Тому в 90% діти, які постраждали від сексуальних злочинів, не повідомляють у правоохоронні органи про скоєння з ними злочину, бо вважають це соромом, і коли вони стають доросліше й відчують безпеку, тоді вони можуть розповісти про скоєний із ними в дитинстві злочин. Проте сексуальні злочини, які відбуваються з неповнолітніми, можуть мати серйозні порушення як зі сторони їхнього здоров'я, так і зі сторони психіки, і можуть мати все життя сексуальні травми. Але не існує ніяких особливих психічних симптомів, які б були пов'язані із сексуальними злочинами щодо неповнолітніх. Частіше можна визначити депресію, яка може перерости в спробу скоєння самогубства, в осіб, які у своєму житті хоч раз становилися жертвами насильства, а також інші форми самодеструктивної поведінки, що можуть призвести до вживання наркотичних засобів або сприяти анорексії чи булімії [3, с. 5]. До непрямих ознак сексуального насильства можна віднести нічні кошмари, зміст яких завжди однаковий, тому що наша підсвідомість повертає нас до визначних подій, які ми намагаємося забути. До ознак теж можна віднести небажання згадувати й розповідати іншим про страшні епізоди з дитинства. Тому діти, які переживали сексуальну травму, відчують упродовж всього свого життя, що це погано, і намагаються передати суть того, що з ними сталося, або словами, або своєю поведінкою. Більшість неповнолітніх додумують те, що з ними відбулося, або стараються обіграти цю ситуацію та вигадати не правдиві факти. Та в деяких випадках жертви злочину можуть брати свої слова назад, і це може розглядатися як підтвердження обману, або обмовляти невинну особу. Їх важко зрозуміти, але вони потребують особливої уваги для того, щоб потерпіла особа не приміряла на себе роль злочинця. Тому деякі психологи вважають, що такі діти страждають синдромом пристосування. Це означає той факт, що неповнолітній розуміє, що сексуальний контакт повинен триматися в таємниці, тому вони стають безпорадними щодо свого кривдника. Цей синдром може залежати від віку й рівню розвитку й відносин між злочинцем і скривдженим. Треба зазначити той факт, що сексуальне насильство

над неповнолітніми є невідкладною та очевидною проблемою, яку потрібно вирішувати. Розв'язати проблему сексуального насильства щодо неповнолітніх можна, тільки досягнувши спільного результату з педагогами, соціальними працівниками, які володіють інформацією стосовно тої чи іншої сім'ї, де скоюються злочини або існують прецеденти скоєння злочинів, і батьків або опікунів, які так чи інакше причетні до виховання своєї дитини. Ці органи повинні ставити за мету можливість допомогти тим сім'ям, в яких відбувається насильство або є наслідки цього насильства.

Треба відзначити той факт, що сектор сексуального насильства може містити не тільки статеві зносини без згоди будь-якої особи, а й приниження сексуального характеру. Це можуть бути будь-які брутальні жести або вислови й небажані дотики до тіла. А також сексуальна експлуатація, яка містить втягнення неповнолітнього в проституцію або виготовлення порнографічного відео. Створення центрів психологічної допомоги постраждалим від сексуального насильства може потребувати комплексного підходу з формуванням спеціальних державних програм, спрямованих на захист неповнолітніх зі сторони держави [4, с. 40]. Пріоритетними напрямками діяльності таких закладів є виявлення осіб, які потребують невідкладної допомоги, і підтримка й реалізація реабілітаційних заходів, спрямованих на супровід осіб під час реабілітаційного періоду. Водночас слід підкреслити, що від правильного й ефективного підходу щодо розв'язання цієї проблеми може залежати підвищення правової компетентності молоді, що може зменшити скоєння сексуальних злочинів і підвищити психічне, соматичне й сексуальне здоров'я дитини, а у майбутньому допоможе їй стати повноцінним членом нашої держави [5, с. 2]. Отже, можна переконливо сказати, що статеві злочини щодо неповнолітніх є феноменом, який може мати свої передумови й тягнути за собою будь-які руйнівні наслідки, що можуть залишити слід як на особистості дитини, так і на всьому

суспільстві в цілому. Тому потрібно не залишати без уваги найменший прояв насильства, розуміючи його наслідки щодо психічного стану дитини. У такому випадку потрібно надавати своєчасну кваліфіковану психологічну допомогу. До психічної допомоги можна віднести методи роботи із жертвою насильства як наодинці, так і групою або зі всією сім'єю взагалі. Отже, за умови комплексного й компетентного підходу щодо феномену можна своєчасно виявляти й попереджати ті обставини, які можуть призвести до насильства. Соціальна політика нашої держави повинна бути спрямована на визначення інтересів дітей і точних знань і розуміння справжнього становища дітей, а також їхніх потреб і шляхів їх задоволення. Тому кожна держава в процесі прийняття змін законодавства щодо захисту прав і свобод дітей зобов'язано враховувати міжнародні стандарти соціального захисту, спрямованого на незахищені ланки суспільства.

Література

1. Голіна Г.Я., Головкін Б.М., Валуйська М.Ю. Криміналістика : навчальний посібник. Харків : Право, 2014. 440 с.
2. Джужа О.М. Запобігання злочинам, пов'язаним з сексуальним насильством : монографія / за наук. ред. О.М. Джужа. Київ : Атіка, 2009. 239 с.
3. Проблема сексуального насильства над дітьми / за ред. І.І. Загайкевич. Вінниця, 2017. 7 с.
4. Ворник Б.М. Сексуальное насилие по отношению к детям и молодежи в Украине: Ситуационный анализ. Киев : Фонд Народонаселения ООН, 1998. 51 с.
5. Попередження сексуального насильства та сексуальної експлуатації дітей – комплексний підхід. *Ватутинська міська рада* : вебсайт. URL: <http://vatytino-rada.gov.ua/index.php/novini/4053-poperedzhennya-seksualnogo-nasilstva-ta-seksualnojiekspluatatsiji-ditej-kompleksnij-pidkhid>.
6. Максимова Н.Ю., Мілютіна К.Л. Соціально-психологічний аспект проблем насильства : навчальний посібник. Київ : 2003, 337 с.
7. Грицевич О.В., Лозован О.М., Онишко Ю.В. Попередження насильства над дітьми : навчальний посібник. Київ : 2007, 224 с.